

Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΚΟΠΑΔΙΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ (της Φωτεινής Μαστρογιάννη)

«...ο πιο ριζοσπαστικός επαναστάτης θα μετατραπεί σε συντηρητικό μία ημέρα μετά την επανάσταση». Χάννα Αρεντ, 12 Σεπτεμβρίου 1970, The New Yorker

Η θεωρία της ψυχολογίας του κοπαδιού έχει τις ρίζες της στον Κένυς. Σύμφωνα με τον Κένυς, οι άνθρωποι ακολουθούν το «κοπάδι» γιατί πιστεύουν ότι τα υπόλοιπα μέλη – πρόβατα του κοπαδιού έχουν καλύτερη πληροφόρηση από τους ίδιους (το βλέπουμε και στα καθ'ημάς με το πλήθος των “ειδημόνων” που εμφανίζονται στα μέσα μαζικής παραπληροφόρησης).

Μετά τον Κένυς, άλλοι ερευνητές μελέτησαν την κοινωνική μάθηση και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα άτομα μαθαίνουν παρατηρώντας τη συμπεριφορά των άλλων, παρουσιάζουν δηλαδή μία συμπεριφορά μιμητισμού. Μελέτες των νευροεπιστημών απέδειξαν ότι ο εγκέφαλός μας έχει όντως ένα σύστημα που αντανακλά τις πράξεις των άλλων.

Οι ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι ο άνθρωπος υπακούει στο «κοπάδι» λόγω του ότι θέλει να υπακούσει στους κοινωνικούς κανόνες που του υπαγορεύουν τα κοινωνικά κανάλια (τα μέσα μαζικής παραπληροφόρησης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτό).

Άλλοι, μεταξύ αυτών και πολλοί οικονομολόγοι, υποστηρίζουν ότι συμπεριφορά του κοπαδιού είναι όταν το άτομο αποφασίζει να ακολουθήσει τις ενέργειες των άλλων ανεξάρτητα από την

πληροφόρηση που έχει το ίδιο δηλαδή προτιμά να ακολουθήσει το κοπάδι ακόμα και εάν οι πληροφορίες που έχει του υποδεικνύουν το αντίθετο.

Ο συσχετισμός της συμπεριφοράς του κοπαδιού στην πολιτική και στην οικονομία είναι πασιφανής. Συμπεριφορά του κοπαδιού επιδεικνύουν οι χώρες –μέλη της ΕΕ υπακούοντας σε κανόνες που τους υπαγορεύουν συγκεκριμένα όργανα όπως είναι π.χ. η υπακοή στο μοντέλο της λιτότητας και της ανεξέλεγκτης ελεύθερης αγοράς παρόλο που αυτό έχει αποδειχτεί αποτυχημένο και την κατάρρευσή του τη βιώνουμε.

Τί γίνεται όμως όταν η συμπεριφορά του κοπαδιού διακρίνεται από ησυχία και πλήρη συμμόρφωση και δεν υπάρχει αντίσταση; Οι λόγοι της έλλειψης αντίστασης μπορεί να είναι πολλοί. Μία από τις απαντήσεις που δίνονται σε αυτό το ερώτημα είναι αυτό της θεωρίας επιλογών της αδράνειας. Σύμφωνα με αυτή, τα άτομα αποφεύγουν δαπανηρές αλλαγές μέχρις ότου λάβουν καινούρια πληροφόρηση. Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε το 1992 από τον Dixit ο οποίος υποστήριξε ότι η **αδράνεια επικρατεί ιδιαίτερα σε ένα πολύ ευμετάβλητο περιβάλλον**. Αυτό μάλλον έχει συμβεί όχι μόνο στον ελληνικό λαό αλλά και σε όλη την ΕΕ που δείχνει να μην μπορεί να ανταποκριθεί στην αβεβαιότητα που προκαλεί το σύγχρονο περιβάλλον και ως εκ τούτου μένει ουσιαστικά αδρανής και προσηλωμένη σε αποτυχημένες πρακτικές, όπως προαναφέρθηκε.

Η αβεβαιότητα βέβαια είναι διαφορετικών τύπων και ο καθένας την αντιλαμβάνεται διαφορετικά (Cabantous et al., 2012) Για παράδειγμα, ορισμένοι υποστηρίζουν ότι κάποιες ενέργειες είναι πιο αποδεκτές από άλλες. Το ζούμε σήμερα όπου παρά το οικονομικό αδιέξοδο της χώρας που προκλήθηκε από τις απόλυτα λανθασμένες οικονομικές επιλογές που της επιβλήθηκαν από τους δανειστές, κάποιοι υποστηρίζουν τη συνέχεια αυτών εάν και γνωρίζουν ότι είναι κακές για την ελληνική κοινωνία γιατί διαφορετικά, όπως υποστηρίζουν, θα οδηγηθούμε σε χειρότερες καταστάσεις. Είναι όμως έτσι;

Ιδιαίτερα κρίσιμης σημασίας όμως στο σημείο αυτό είναι το

σημείο αναφοράς σχετικά με το πώς θα ληφθεί μία απόφαση (Kahneman et al., 1991). Με άλλα λόγια, εάν συνεχισθούν οι αδιέξοδες αυτές πολιτικές ποιο είναι το σημείο αναφοράς, δηλαδή πού εφαρμόσθηκαν οι πολιτικές αυτές, με τι αποτέλεσμα, σε τι βάθος χρόνου και με ποια αποτελέσματα για την κοινωνία; Το αντίστοιχο φυσικά ισχύει και για τις εναλλακτικές καταστάσεις. Επειδή όμως λείπει όλη αυτή η πληροφόρηση, λόγω της έλλειψης ενός ανοικτού διαλόγου, **οι αποφάσεις που λαμβάνονται δείχνουν να υποφέρουν από περιορισμένη ορθολογικότητα** δηλαδή δεν εξετάζονται όλα τα στοιχεία γιατί μπορεί να μην υπάρχουν αλλά ούτε και το άτομο να προλαβαίνει να τα διαβάσει (π.χ. βουλευτές που δεν διαβάζουν τα μνημόνια που όμως ψηφίζουν την επιβολή τους) και ως εκ τούτου επιλέγονται “λύσεις” που μπορεί να εξυπηρετούν το σήμερα (διαπραγματεύσεις για ρανίδες χρηματοδότησης) αλλά είναι εμφανώς βλαπτικές για το αύριο.

Υπάρχει όμως ελπίδα και αυτή είναι η ύπαρξη ενός ανοικτού διαλόγου για την κοινωνία, την πολιτική και την οικονομία. Με τον ανοικτό διάλογο ακόμα και αυτοί που αποφεύγουν τον κίνδυνο μπορεί να τον αναλάβουν εάν αντιληφθούν και πεισθούν ότι οι συνέπειες της εφαρμοσθείσας πολιτικής είναι αδιέξοδες και εξετασθούν όλες οι εναλλακτικές προτάσεις που πιθανόν να εξετάζουν ακόμα και τη φυγή από το «κοπάδι».

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Banerjee, A., 1992, A Simple Model of Herd Behavior, Quarterly Journal of Economics, 107, 797–818

Bikhchandani, S., D. Hirshleifer, and I. Welch, 1992, A Theory of Fads, Fashion, Custom, and Cultural Change as Informational Cascades, Journal of Political Economy, 100, 992–1026

Dixit, A., 1992, Investment and Hysteresis, Journal of Economic Perspectives, 6, 107–132.

Kahneman, D., J.L. Knetsch, and R.H. Thaler, 1991, The Endowment Effect, Loss Aversion, and Status Quo Bias:

Anomalies, Journal of Economic Perspectives, 5(1), 193–206

Keynes, J.M. 1930. A treatise on money. London: UK McMillan.

Simon, H. 1955. A behavioral model of rational choice. Quarterly Journal of Econometrics. 69. 99-118.

Φωτεινή Μαστρογιάννη
Οικονομολόγος, καθ.ΜΒΑ

Πηγή: mastroianni.blogspot.gr

Φωτογραφία: pixabay.com